

המכון הישראלי לייצוא ולשיתוף פעולה בין-לאומי
The Israel Export & International Cooperation Institute

קובה - ישראל 2011

היחידה הכלכלית
מכון היצוא
מרץ 2011

תוכן עניינים

2.....	תקציר מנהלים
4.....	רקע כללי
4.....	משטר
5.....	היסטוריה
6.....	דת וחברה
7.....	תאור הסביבה הכלכלית
7.....	הסביבה העסקית בקובה
9.....	אינדיקטורים כלכליים
11.....	מגזרים עיקריים
13.....	התפתחויות אחרונות
13.....	מבט לשנים קדימה
14.....	סחר חוץ
14.....	יצוא
15.....	יבוא
15.....	דירוג במדדים בינלאומיים
16.....	המסחר עם ישראל
18.....	ניתוח ענפי הזדמנויות ליצואן
18.....	כללי
18.....	ענפים פוטנציאליים

תקציר מנהלים

קובה הינה מדינת אי בים הקריבי המרוחקת 150 ק"מ מפלורידה ואוכלוסייתה מונה כ-11 מיליון איש. התוצר לנפש בקובה עמד ב-2010 על 10,110 דולר¹ ושיעור צמיחה של 2.6%. על פי הערכות שונות, שיעור הצמיחה צפוי לגדול בשנים הקרובות ולעמוד בממוצע שנתי על 6.5%. היקף היבוא של קובה ב-2010 עמד על 10.5 מיליארד דולר (18.2% מהתמ"ג) והצפי הוא להמשיך גידול ביבוא גם בשנים הבאות. היקף היצוא של קובה עמד על 3.8 מיליארד דולר (6.6% מהתמ"ג) עם צפי גידול בשנים הקרובות. בסה"כ נכון ל-2010 היווה סחר החוץ 24.8% מהתמ"ג.

המשטר בקובה הינו משטר קומוניסטי עם מפלגה אחת בשלטון ושוק המנוהל באופן כמעט בלעדי ע"י הממשלה. רוב האוכלוסייה עובדת תחת גופים וחברות בניהול הממשלה כאשר באחרונה התחיל נשיא המדינה, ראול קסטרו, להעביר רפורמות שמטרתן להעביר את המדינה בהדרגה לשוק חופשי. בעבר קובה הייתה תחת חרם מסחרי כבד מצד אירופה וארה"ב, אך כיום ניכרת הקלה מסוימת בחרם על המדינה ומתנהל מסחר בין קובה ומדינות העולם, בעיקר בתחום המזון.

למדינה דרוג אשראי נמוך מאוד והיא מתקשה לגייס הון לצרכי פעילות השקעה. כתוצאה מכך עיקר ההשקעות במדינה מתבצעות על ידי חברות ממדינות אחרות המשקיעות בפרויקטים רבים במדינה, בעיקר בתחומי האנרגיה והדלקים.

קובה מתאפיינת בהון אנושי ברמה גבוהה יחסית והדבר ניכר בפיתוח ענף התרופות והחיסונים בפרט ובענף הרפואי בכלל, כאשר קובה הינה יצרנית ויצואנית של מגוון תרופות ושירותים רפואיים בעיקר לאזור אמריקה הלטינית אך גם לשאר העולם.

השנים הקרובות יעמידו במבחן את כוונותיו של הנשיא לעודד שוק חופשי, כאשר הציפיות אינן גבוהות לאור מבנה המשטר הנוכחי. במידה והשינוי יצליח קובה צפויה להקטין משמעותית את רמות הייבוא שלה לטובת ייצור עצמי ואף ייצוא. השלב הקריטי בו נמצאת המדינה כעת הינו שלב של הכנת הקרקע והשקעה בתשתיות על מנת שאכן המשק יוכל להגביר את הפריון שלו ולעמוד ביעדים העתידיים שנקבעו לו.

ההזדמנויות העסקיות לגורמים מחו"ל מוגבלות למכירות ליבואנים ממשלתיים או במסגרת שיתופי פעולה (Joint venture) עם חברות מקומיות שפועלות בקובה.

עיקר היצוא של קובה הוא תרופות ומוצרים רפואיים (11%), מיכון (10%) וטבק ומוצרי (6%), כאשר מדינות היעד העיקריות הן סין (29%), קנדה (27%) וונצואלה (10%).

¹ במונחי PPP.

עיקר היבוא של קובה הוא מיכון (32%), מוצרים פשוטים (8%), מזון (7%) וכימיקלים (4%)². מדינות המוצא העיקריות הן ונצואלה (38%), סין (14%) וספרד (11%).

יחסי סחר חוץ בין ישראל וקובה – נכון לשנת 2010 היקף היצוא לקובה עמד על 15 מיליון דולר, גידול של 18% מול שנת 2009 ועיקר היצוא היה בתחום מוצרי כימיקלים וזיקוקי נפט. היקף היבוא מקובה עמד על מיליון וחצי דולר, בעיקר יבוא של מתכות פשוטות, כאשר מדובר בגידול של 49% מול שנת 2009.

² לפי דו"ח של Euromonitor.

רקע כללי

קובה הינה רפובליקה השוכנת בים הקריבי, כ-150 ק"מ דרומית לפלורידה. שטחה הינו יותר מ-110 קמ"ר ואורך קו החוף הינו כמעט ארבעת אלפים קילומטר. בקובה חיים כיום יותר מ-11 מיליון תושבים. בירת המדינה היא הוואנה ומתגוררים בה כ-2.14 מיליון איש. השפה המקומית היא ספרדית, אך בקרב בעלי המקצוע הרוב גם דוברי אנגלית. לאור מבנה המשטר והריכוזיות הרבה, קובה מתאפיינת בהגירה שלילית, כאשר תושבים רבים מנסים להגר בשלל אמצעים בלתי חוקיים לארצות הברית על מנת למצוא עבודה בשכר גבוה משמעותית מזה האופייני לקובה. קובה סובלת מסופות הוריקן בחוף המזרחי בחודשי אוגוסט עד נובמבר (ממוצע של סופה לשנה).

מפת קובה

קובה נמצאת תחת עינו המבקרת של האיחוד האירופי שאינו מרוצה מהמצב הפוליטי במדינה ובפרט מהשמירה על זכויות אדם ואופן הטיפול של המשטר בתנועות המתנגדות לשלטון הנוכחי. שחרור אסירים פוליטיים באמצע שנת 2010 עזר לשיפור מעמדה של קובה בתחום זה. בעבר החרימה ארה"ב את קובה לחלוטין וכיום היא בין המתנגדים להקלות בחרם עד שקובה תבצע רפורמות מרחיקות לכת בתחום הכלכלי והפוליטי. בפועל, ארה"ב נפתחת יותר ויותר לקובה כאשר בתחילת 2011 היא אפשרה מספר הקלות הנוגעות להעברת תשלומים שתושבי ארה"ב שולחים לקובה ולנסיעות לאי.

משטר

רשמית קובה הינה רפובליקה אולם בפועל מדובר במשטר ריכוזי שמקושר בעיקר עם המפלגה הקומוניסטית של קובה (PCC) אשר בראשה עומד ראול קסטרו משנת 2008. ה-PCC היא המפלגה הפוליטית היחידה והיא מהווה את רוב הממשלה. הרשות המבצעת היא הממשלה ובראשה הנשיא

וסגניו. הרשות המחוקקת היא הכנסת הלאומית של כוח העם (National Assembly of People's Power) בה יושבים 614 נציגים שנבחרו ע"י העם, והיא מתאספת פעמיים בשנה. הרשות השופטת היא בית דין עליון של העם (People's Supreme Court) והוא מדווח לכנסת הלאומית. ישנן ציפיות כי בקרוב יועבר השלטון לדור צעיר יותר והנשיא יוחלף היות וראול קסטרו הינו בן 80 כיום.

היסטוריה

טרם הגעתו של כריסטופר קולומבוס ב-1492, חיו באי שלושה שבטים קדומים, אשר חוסלו בפלישה בחרב או ממחלות ומחוסר יכולת להסתגל לכובש הספרדי. במאות ה-16-18 שימשה קובה כקולוניה ספרדית ואימצה את התרבות, הדת, השפה והמוסדות הספרדיים כשהאי משמש כנקודת עצירה לצי הספרדי בדרכו אל ומהעולם החדש (אמריקה). עלייתה של ארה"ב כאומה עצמאית, מלחמת העצמאות בהאיטי ובידודה העולמי של האיטי לאור המשטר החדש (האיטי שימשה יצרן וספק סוכר מוביל בעולם), הובילו את קובה, להפוך להיות בזמן קצר יצרן וספק סוכר מוביל בעולם בתחילת המאה ה-19. הרצון לספק את הביקוש האדיר לסוכר בא לידי ביטוי בחלוקת משאבי הקרקע בעיקר לגידול סוכר על חשבון תחומים כמו טבק, מרעה וענפי חקלאות מסורתית אחרים. על מנת לעמוד בתפוקות הנדרשות הגיעה כמות הולכת וגדלה של עבדים מאפריקה, ואחוזות גדולות דחקו החוצה משקים חקלאיים קטנים. קובה הפכה מקולוניה ענייה ומוזנחת לקולוניה עשירה המקבלת בשל כך יחס מועדף מספרדי. יחס זה ומצבה הכלכלי הטוב היו בין הסיבות שהביאו לדחיית הדרישה לעצמאות בזמן שמרבית מדינות אמריקה הלטינית נפרדו מספרד בתקופה זו. עליית הלאומנות בקובה, רמות גבוהות של מיסוי ספרדי והתגברות ההשפעה של ארה"ב באזור, הביאו לגל של התקוממויות בסוף המאה ה-19 כשבסופו של דבר עברה קובה לשליטה צבאית אמריקאית. קובה זכתה לעצמאות ב-1902 וסבלה לאחר מכן משרשרת של ממשלות לא יציבות שהתחלפו, אשר היו מורכבות מהאליטה הצבאית של המדינה ומפוליטיקאים מושחתים.

ב-1959 הוביל פידל קסטרו את המרד הצבאי לניצחון והמשיך לשלוט ביד ברזל במשך חמישה עשורים. אחד השינויים המהותיים ביותר שהכניס פידל קסטרו לקובה הייתה הפיכתה הרשמית למדינה של מפלגה קומוניסטית שלטת אחת ב-1961. שינוי אידיאולוגי זה לוה בהחרמת נכסים והשקעות אמריקאיות בקובה פעולה שהביאה להתרחקות מהירה מארה"ב, להטלת חרם אמריקאי על קובה וניתוק הקשרים הדיפלומטיים בין המדינות. כשלוש ניסיון ההשתלטות שיזמה ארה"ב באפריל 1961 בניסיון להפיל את משטרו של פידל קסטרו, מבצע הידוע בשם "מפרץ החזירים", הביא לחיסול המחתרת הקובנית ולביסוס וחיזוק מעמדו של פידל קסטרו בשלטון.

משבר הטילים הקובני באוקטובר 1962 הביא לשיא את המתיחות בין ארה"ב לקובה, לאחר שארה"ב חשפה נוכחות של טילים סובייטים על קרקע קובנית. לאחר הטלת סגר ימי אמריקאי על קובה הגיע סיום המשבר במסגרת הסכם אמריקאי סובייטי לפירוק הנשק והוצאתו מקובה. התפרקות הגוש הסובייטי בתחילת שנות ה-90 של המאה ה-20, הביאה לפגיעה קשה בכלכלה הקובנית שהצטמקה מאוד במהלך תקופה זו לאור הפסקת הסובסידיות מהסובייטים. בין השנים 1989-1993 צנח התל"ג

בכ- 50%, היצוא צנח בכ- 80%, היבוא בכ- 75%, הגרעון התקציבי זינק פי 3, ורמת החיים של האוכלוסייה ירדה באופן דרמטי.

במהלך 2006 לאור מחלתו של פידל קסטרו עבר השלטון לאחיו, ראול קסטרו, באופן זמני. שנתיים לאחר מכן, ב- 2008 הוסמך ראול קסטרו למנהיג הרשמי לאחר שפידל קסטרו הכריז כי לא יתמודד לכהונה נוספת. נכון להיום עדיין לא ברור לאן פניה של קובה מועדות, והאם השינויים והרפורמות המתוכננות אכן נעשות במטרה ליצור שינוי אמיתי או למראית עין בלבד.

דת וחברה

65% מהאוכלוסייה בקובה הם לבנים, 24% בני תערובת - מולאטים (אירופאים-אפריקאיים) וספרדים-אינדיאנים ו-10% שחורים. רוב האוכלוסייה הינה קתולית אם כי מושפעת ממערכת אמונות של העבדים השחורים שהגיעו לקובה בעבר. ישנם גם מיעוטים דתיים של פרוטסטנטים, יהודים ודת הסאנטריה – דת ממערב אפריקה.

תושבי קובה הינם בעיקר עירוניים ומשכילים ובעלי קשרים חזקים לקרובי משפחה אשר נמצאים במדינות המערב ובעיקר בארה"ב, ועל כן יש להם טעמים דומים לאלו של הצרכנים האמריקאיים ונוצר על כן, ביקוש לא מסופק של מוצרי צריכה, בעיקר ממותגים ידועים ובפרט של ביגוד והנעלה.

תאור הסביבה הכלכלית

בשנת 2010 עמד התוצר של קובה על 113 מיליארד דולר ותוצר לנפש של 10,110 דולר במונחי כוח קנייה. יצוא הסחורות הגיע ב-2010 לכ-4 מיליארד דולר והמשק חווה צמיחה של 2.6%. קובה, כאי, הייתה תמיד מדינה עם אוריינטציה ליצוא ויבוא, ובתחילת דרכו של המשטר הקומוניסטי הקשר עם רוסיה היה אידיאולוגי ומשמעותי גם מבחינת נפחי מסחר. בעבר הסתמכה קובה על ייצוא סוכר אך כיום מוצרי הייצוא העיקריים הינם ניקל, תרופות ומוצרי נפט.

המבנה הריכוזי של השלטון מתבטא גם באופן שליטתה של המדינה בנושא התעסוקה והעסקים. מדינת קובה מעסיקה 84% מכלל העובדים במדינה ושולטת בכ-90% מהכלכלה. בשנים האחרונות נראה מאמץ מטעם הממשלה לבצע רפורמות כלכליות בקובה על מנת להפוך את השוק לליברלי יותר, כאשר הדגש הוא על עידוד השוק הפרטי, על מנת להגביר את הפריון ולשקם ענפים שנזנחו ע"י הממשלה כמו ענף ייצור המזון. אחד המהלכים הראשונים שבוצעו במסגרת רפורמה זו היה לפטר בצורה הדרגתית חצי מיליון מעובדי המדינה על מנת שהללו יוכלו לפתוח עסקים ולעבוד כעצמאיים. נכון ל-3/1/2011 יותר מ-75,000 איש קיבלו רישיון להקמת עסק עצמאי. הצלחת המהלך תביא להגדלת השוק הפרטי בכ-50%.³

אחד מן הצעדים שקובה מבצעת על מנת לשפר את מצבה הכלכלי הוא ניהול משא ומתן מול מדינות אחרות, כמו סין, ברזיל ורוסיה המשתפות איתה פעולה במסחר, לקבלת אשראי ולביצוע השקעות באופן ישיר במדינה.

לקובה יש יחסים טובים עם ונצואלה, והיא נהנית מתנאי מסחר מועדפים איתה כאשר היא שולחת מומחי בריאות וחינוך לוונצואלה ומייבאת לוונצואלה נפט.

בקובה יש שימוש בשני סוגי מטבעות – הפזו הקובני (CUP) אשר משמש לביצוע פעולות מקומיות והפזו הסחיר (CUC) אשר משמש לפעולות בין קובה לחו"ל בעיקר במסגרת ענף התיירות.

הסביבה העסקית בקובה

דרוג האשראי של קובה הניתן על ידי חברת Moody's הינו Caa1 – דירוג נמוך מאוד אשר מהותו סיכון אשראי גבוה ביותר ויכולת פירעון נמוכה במיוחד, וזאת בשל החוב החיצוני של הממשלה, התלות במוצרים מיובאים והגישה המוגבלת למימון חיצוני.

חברת D&B נתנה לקובה, נכון למרץ 2011 את הציון DB6C עם מגמה שלילית, כלומר סיכון גבוה מאוד וזאת בשל אי יציבות פוליטית, כשלים בביצוע הרפורמות הכלכליות שהוכרזו בסוף 2010, ומחסור חמור ברגולציה.

קובה מקבלת ציונים נמוכים מאוד בקריטריוני שונים של הסביבה העסקית. היא מדורגת במקום ה-78 מתוך 82 המדינות בעולם⁴, ובמקום 12 והאחרון ברשימה של 12 מדינות האזור, אך יש תחזית

³ מתוך המאמר "Cuba's economic changes create new entrepreneurs", Fox News, 30/01/2011
⁴ לפי הדירוג של Economist Intelligence Unit ממרץ 2011.

לשיפור קל בדירוגה בעתיד הקרוב. אי הוודאות בקשר לעתידה הפוליטי של קובה משפיע בצורה ניכרת על מהלך העסקים במדינה ומוריד את ציון המדינה לגבי יציבות פוליטית. הבירוקרטיה הקובנית ידועה לשמצה באיטיותה ומחסור במשאבים מעכב את הפיתוח באי. הבנק המרכזי בקובה העביר צווים בין השנים 2003 ל-2005 לריכוז הכלכלה וביטל שימוש במטבע הדולר האמריקאי והוא שולט בפועל בתשלומים עבור עסקאות ייבוא.

ההזדמנויות העסקיות לגורמים מחו"ל מוגבלות למכירות ליבואנים ממשלתיים או במסגרת שיתופי פעולה (Joint venture) עם חברות שפועלות בקובה.

ההוצאות במדינה בשנת 2009 על מוצרי צריכה מיובאים היו כמעט 2 מיליארד דולר, כאשר 90% מההוצאות היו על מוצרי מזון⁵. המייבאת הממשלתית של מוצרי מזון בקובה היא חברת **Alimport** ושאר סוגי המוצרים מיובאים ע"י תאגידים אחרים בחסות הממשלה.

מדיניות המס של קובה כוללת מס רווח של 30%, מס הכנסה של 11%, ביטוח לאומי של 14%. מדיניות המכס של קובה הינה בהתאם לתקנים שנקבעו ב- Agreement for the Simplifying of Customs Regimes, אשר מכונה גם כ-Tokyo Agreement.

⁵ על פי פרסומים של ה-Economist.

אינדיקטורים כלכליים⁶

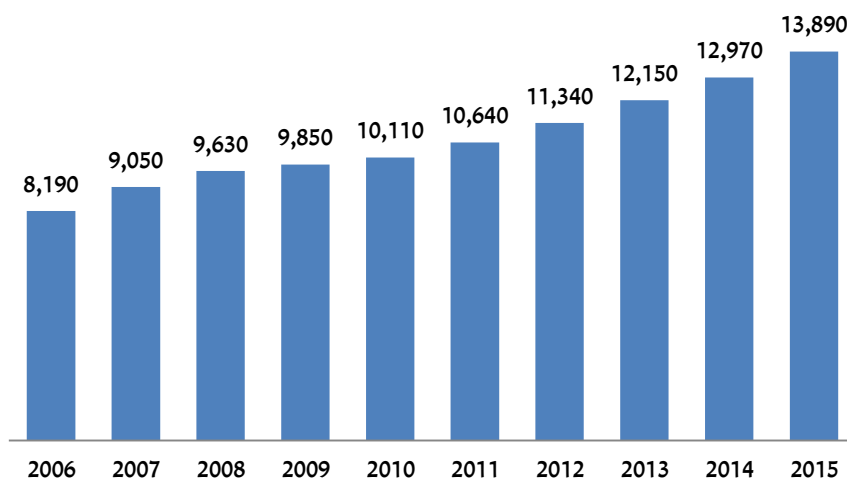
2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	שנה
26,483	24,669	23,141	22,002	21,162	20,512	20,396	20,000	19,152	צריכה פרטית במיליוני דולרים
2,360	2,200	2,060	1,960	1,880	1,820	1,820	1,780	1,700	צריכה פרטית לנפש בדולרים
145,701	136,412	127,456	119,568	113,699	110,775	108,201	101,699	92,104	תוצר במיליוני דולרים לפי PPP
12,970	12,150	11,340	10,640	10,110	9,850	9,630	9,050	8,190	תוצר לנפש בדולרים לפי PPP
30.6%	31.4%	32.6%	33.5%	34.4%	34.7%	34.8%	34.7%	35.7%	חוב חיצוני מהתוצר באחוזים
4.6%	4.5%	4.2%	3.8%	1.6%	1.7%	1.6%	1.8%	1.9%	שיעור האבטלה באחוזים
22,527	21,663	20,963	20,225	19,750	19,420	19,041	17,829	16,616	חוב חיצוני במיליארדי דולרים
5,558	5,118	4,267	4,391	3,816	2,879	3,664	3,686	2,925	יצוא סחורות במיליוני דולר
13,444	12,710	12,464	12,261	10,453	8,910	14,234	10,079	9,498	יבוא סחורות במיליוני דולר
7.6%	7.4%	6.6%	7.3%	6.6%	5.1%	6.7%	7.2%	6.3%	יצוא סחורות כאחוז מהתוצר
18.3%	18.4%	19.4%	20.3%	18.2%	15.9%	26.0%	19.6%	20.4%	יבוא סחורות כאחוז מהתוצר
6.7%	7.2%	6.7%	5.1%	2.6%	2.5%	6.3%	10.4%	-	צמיחת תוצר לנפש באחוזים
3.9%	4.5%	4.1%	3.9%	2.9%	1.4%	1.6%	6.2%	3.2%	שעור אינפלציה באחוזים

המהלכים הכלכליים הצפויים בשנים הקרובות - פיטורים מסיביים של עובדי ממשלה, עידוד הסקטור הפרטי בעזרת מתן רישיונות לעסקים עצמאיים, גידול בייצור המקומי ובפריון וירידה בהסתמכות על יבוא מוצרים, בעיקר מוצרי מזון, משפיעים על הנתונים הכלכליים של קובה ועל התחזית לעתיד. לפיכך, מצד אחד המגמות בשוק העבודה, הביאו לכך שהחל מ-2011 שיעורי האבטלה צפויים לגדול. מצד שני התוצר ימשיך לצמוח בקצב ממוצע של 6.5% בשנה. היצוא של המדינה צפוי לעלות בקצב קבוע יחסית של 6%-7% בשנה.

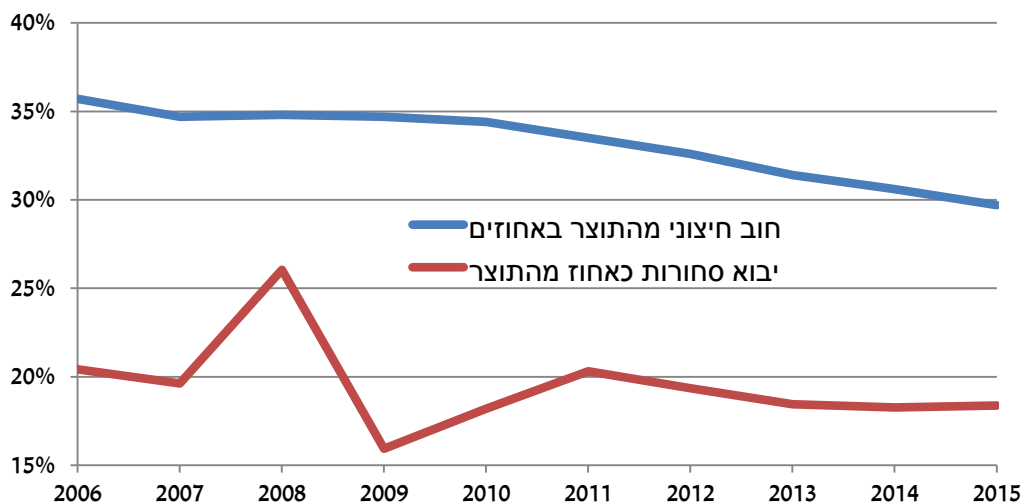
⁶ נתוני Economist Intelligence Unit, מרץ 2011.

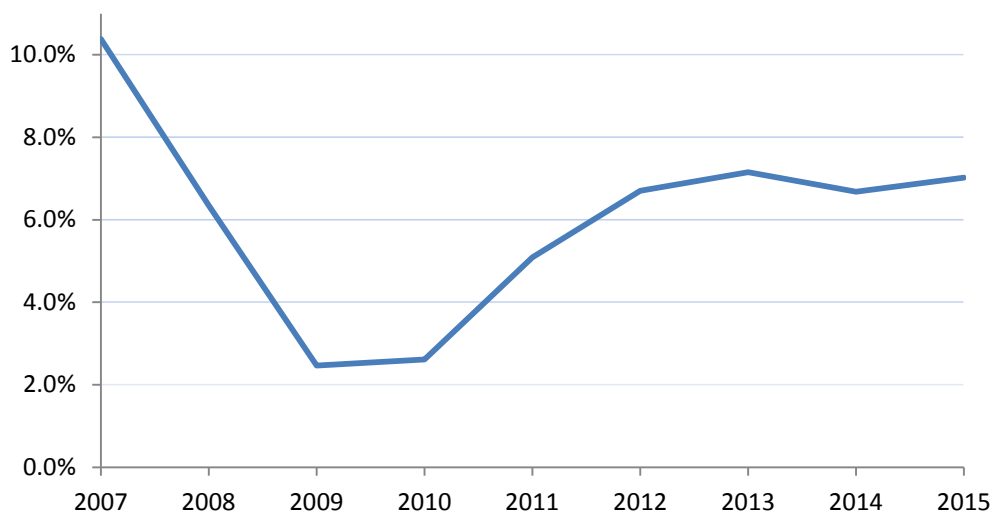
התוצר לנפש של קובה, נתוני עבר ותחזית, בדולרים במונחי PPP

שיעור החוב הייצוני ויבוא הסחורות מסך התוצר, נתוני עבר ותחזית

שיעור צמיחת התוצר, נתוני עבר ותחזית

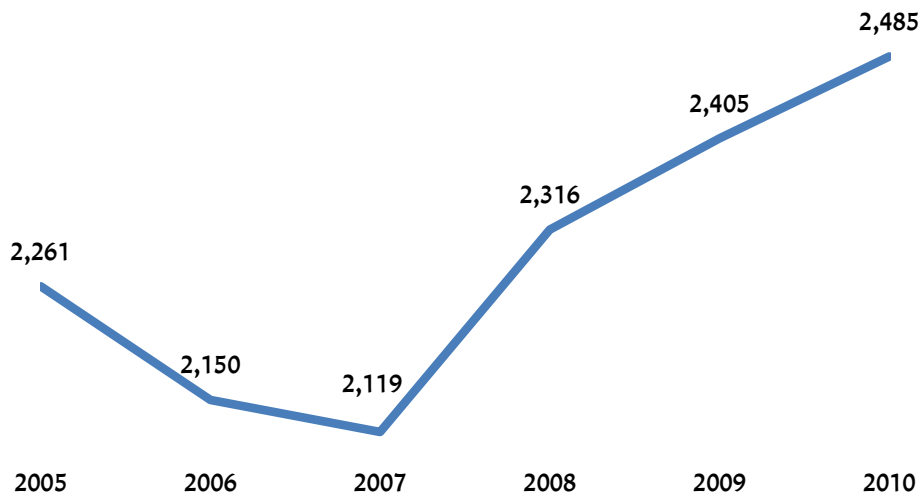

מגזרים עיקריים⁷

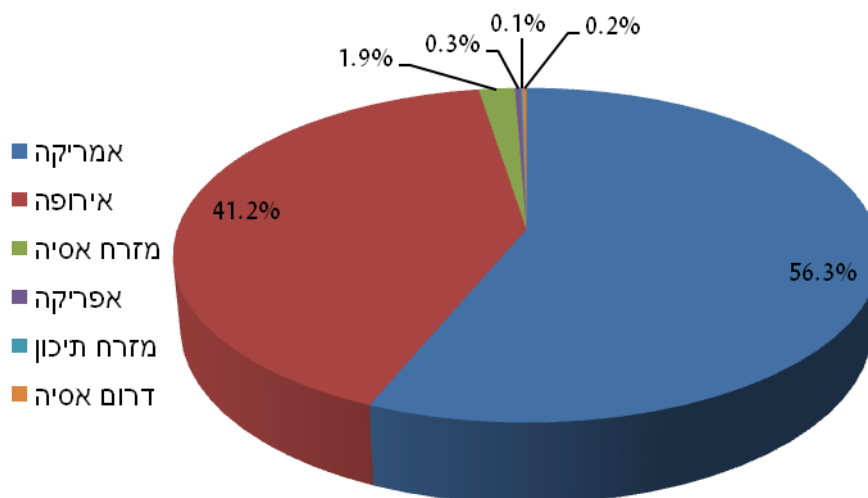
עיקר הפעילות הכלכלית בקובה מתמקדת במספר ענפים:

- (1) שירותים מקצועיים בפרט בתחומי הביוטכנולוגיה והבריאות – בשנים האחרונות קובה פיתחה באופן משמעותי את התעשייה הרפואית במדינה והיא מספקת שירותים רפואיים מקצועיים גם למדינות אחרות.
- (2) תיירות – המגזר השני בהכנסותיו במדינה. בשנת 2010 ההכנסות מתיירות גדלו ב-3.8% לעומת שנת 2009 ומספר התיירים עלה ב-4.2%. רוב התיירים מגיעים מבריטניה וקנדה.

מספר תיירים בקובה, לפי שנה, באלפים

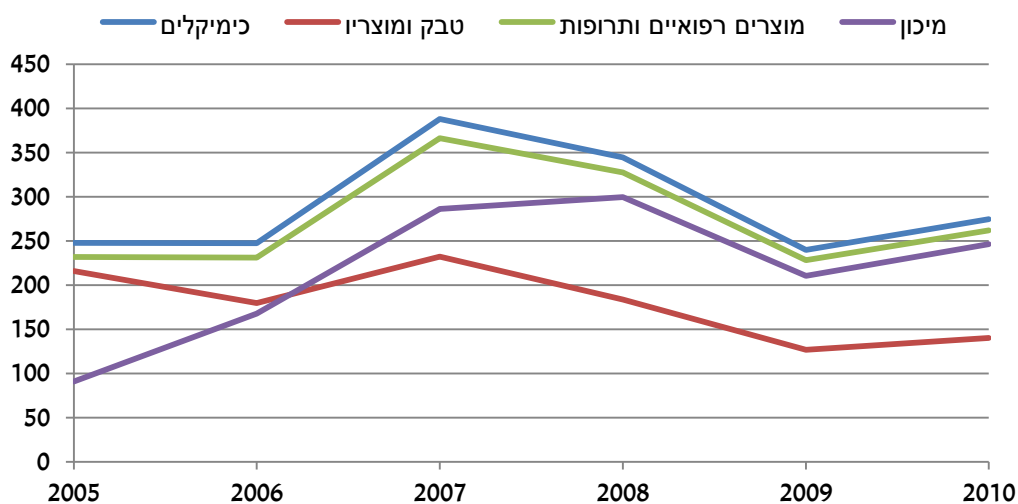
התפלגות תיירות נכנסת לפי יבשת מוצא, 2010

⁷ מקור הנתונים בפרק זה - Euromonitor.

- (3) נפט - קובה מפתחת תעשיית נפט, ובכלל תעשיית דלקים על מנת להיות יותר עצמאית בתחום האנרגיה. מיקומם של מאגרי נפט בטריטוריה הימית של קובה הביאו מדינות זרות להשקיע בתשתיות האנרגיה במדינה באופן ישיר. החברה הספרדית Respol⁸ מתכננת להביא אסדת קידוח לקובה מאוחר יותר השנה על מנת לבדוק את אחת הבארות הפוטנציאליות.
- (4) ניקל וכימיקלים אחרים – כיום קובה הינה אחת יצרניות הניקל המובילות בעולם וניקל הוא מוצר הייצוא המוביל שלה. קיימים גם כימיקלים אחרים בהם לקובה דומיננטיות ברמה העולמית כגון קובלט⁹.
- (5) סוכר – בעבר הסתמכה קובה על יצוא סוכר, אולם מאז פותחו ענפים אחרים על מנת לשבור את התלות וסוכר אינו מהווה מוצר ייצוא דומיננטי.

ייצוא סחורות בשנים 2005-2010 במיליוני דולרים¹⁰

⁸ מתוך מאמר "Petrobras has relinquished Cuba oil block- official", Reuters, 10/3/2011

⁹ לפי מאמר "Cuba says nickel industry recovering from bad year", 7/2/2011, Reuters

¹⁰ מוצרים רפואיים ותרופות הינן תת תחום הכימיקלים ומהוות את עיקר הייצוא מתחום זה.

התפתחויות אחרונות

- הממשלה הקובנית תאלץ לייבא ב-2011 כמות כפולה של אורז מזו המיוצרת באופן מקומי על מנת לעמוד בביקוש. חלק מהבעיה בעמידה ביעדי הביקוש לאורז, כפי שנאמר ע"י שר החקלאות חואן פרז לאמאס, היא מחסור במיכון כמו טרקטורים, טחנות ומייבשים. ב-2009 קובה שילמה יותר מ-2 מיליארד דולר על יבוא אורז.¹¹
- הבנק המרכזי של קובה הוריד את ערכו של הפזו הסחיר ב-8%, מהלך אשר משווה את הפזו הסחיר (CUC) בחזרה לדולר האמריקאי. המהלך צפוי להטיב עם היצואנים ולעודד את הייצוא ולגרום לפעולה הפוכה על היבוא.¹²
- מנהל המסחר במשרד הכלכלה והתכנון של קובה, אנריקה ראמוס הכריז כי קובה צפויה לייבא אספקת חומרי גלם וציוד לטובת בעלי עסקים עצמאיים חדשים בסך של 130 מיליון דולר בשנה הקרובה.¹³

מבט לשנים קדימה¹⁴

הצמיחה הצפויה בתוצר ל-2011 היא מעל ל-5%, ובהנחה שהרפורמה בה התחילה המדינה בתחום הכלכלי אכן תמשך צפויה צמיחה שנתית ממוצעת של 6.5% החל מ-2012. כמו כן יש צפי לגידול משמעותי במסחר של קובה מול חו"ל שיניע את המשך הצמיחה של התוצר. הממשלה תמשיך להשפיע על האינפלציה באופן ישיר על ידי שליטה במחירים ורגולציה מגבילה על השוק הפרטי ובאופן עקיף על ידי שליטה בתחום המוניטארי. עם זאת, הרפורמות אותן התחיל הממשל הנוכחי, מצביעות על ניצנים ראשונים של הפרטה וניסיון להתקדם לכיוון של שוק פתוח. הבעייתיות הנובעת מקיומם של שני שערי חליפין (הפורמאלי והלא-פורמאלי) תיפתר על פי ההערכות רק ב-2013, וכתלות במידת ההצלחה של ביצוע רפורמות ופתיחת השוק הקובני לעולם. לאחר רישום של עודף בחשבון השוטף של 0.4% מהתוצר ב-2010, התחזית היא כי החשבון השוטף יישאר מאוזן גם בשנים הקרובות. הגרעון המסחרי (סחורות) עתיד לגדול ב-2011 אך בטווח הארוך יותר צפוי להצטמצם כחלק מהתוכנית להגדלת הייצור בשוק המקומי. לגבי ייצוא שירותים, עודף הייצוא צפוי להצטמצם בשנים הקרובות לאור התמתנות בצמיחה של שירותי הרפואה המיוצאים לוונצואלה. כוונות הממשלה להקל במגבלות שהיא כופה על תנאי השכר צפויים להגדיל את השכר במשק ולהעלות את רמת החיים במדינה. כוונה זו, כמו גם הגידול בתשלומים המועברים למשפחות על ידי הקובנים החיים בחו"ל, צפויים להגדיל את הצריכה ולדחוף לעליית מחירים ולשיעור אינפלציה של כ-4% בשנים הקרובות.

¹¹ מתוך "Cuba to import in 2011 twice the rice it produces", Fox New Latino, 13/12/2010.

¹² מתוך "Central Bank devalues convertible peso", Cuba Standard, 14/3/2011.

¹³ מתוך "Cuba to import \$130 million of equipment, materials in 2011 for private businesses", Particularcuba, 26/11/2010.

¹⁴ נתוני ה-Economist Intelligence Unit, מרץ 2011.

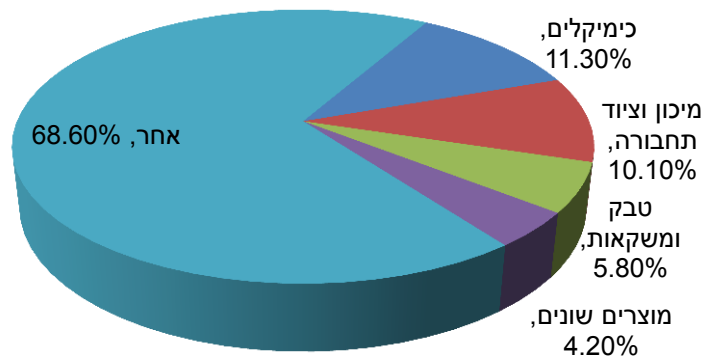
סחר חוץ¹⁵

קובה מסתמכת רבות על מסחר עם מדינות אחרות לספק את צרכיהם הבסיסיים של תושביה. נכון לשנת 2010, עמד יצוא הסחורות על כ- 3.8 מיליארד דולר, גידול של כ- 32% ביחס לשנת 2009. יבוא הסחורות עמד על כ- 10.4 מיליארד דולר, גידול של כ- 17% לעומת שנת 2009. מגמת צמיחה זו צפויה להמשיך בשנתיים הקרובות ולהתמתן אחרי 2012.

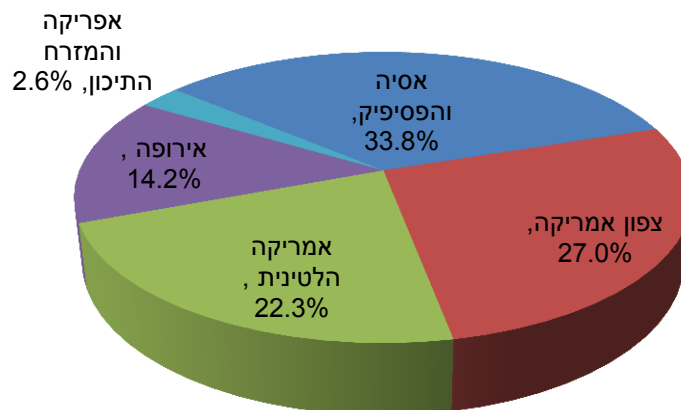
יצוא

עיקר היצוא של קובה הוא מוצרי כימיקלים (11%), מיכון וציוד לתחבורה (10%) ומוצרי טבק (6%).

התפלגות היצוא מקובה לפי ענפים לשנת 2010

התפלגות היצוא מקובה לפי יבשות יעד לשנת 2010

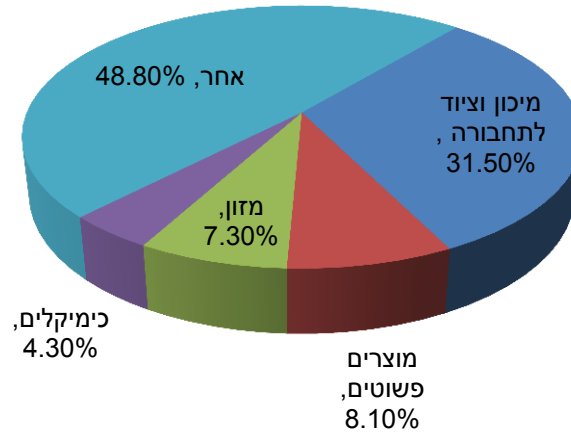
עיקר הייצוא של קובה מופנה לסין (29.3%), קנדה (27%), ונצואלה (10.6%), ספרד (6.5%) והולנד (4.1%) ומורכב מתרופות ומוצרים רפואיים (10.7%), מיכון וציוד תחבורה ומוצרי טבק.

¹⁵ הנתונים נלקחו מה-Economist וה-Euromonitor.

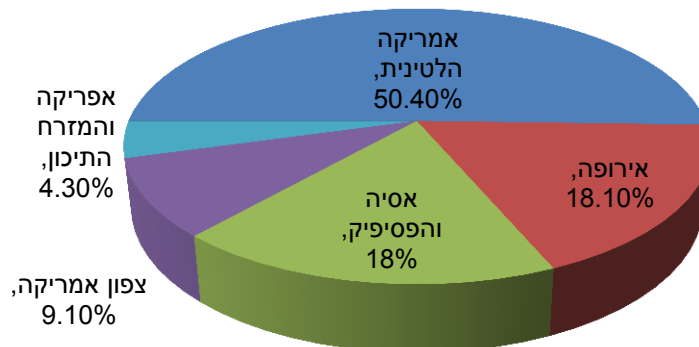
יבוא

עיקר היבוא לקובה הינו מיכון וציוד לתחבורה (31.5%), מוצרים פשוטים כגון מתכות, נייר, גומי, טקסטיל (8.1%), מזון ובעיקר דגנים, בשר ומוצרי חלב (7.3%) וכימיקלים (4.3%).

התפלגות היבוא לקובה לפי ענפים לשנת 2010¹⁶

התפלגות היבוא לקובה לפי יבשות מוצא לשנת 2010¹⁷

עיקר היבוא מגיע מהמדינות ונצואלה (37.8%), סין (14.4%) וספרד (10.8%). לקובה הסכם סחר עם ונצואלה לפיו הם מספקים לוונצואלה שירותים רפואיים תמורת נפט.

דירוג במדדים בינלאומיים

במדד Economic Freedom מקבלת קובה ציון של 27.7, ונמצאת במקום 177 מתוך 179 מדינות מדורגות, לשם השוואה ישראל נמצאת במקום ה-43 עם ציון של 68.5.

במדד השחיתות של CPI, מקבלת קובה את הציון 3.7 והיא נמצאת במקום 69 מתוך 91 מדינות מדורגות כאשר לשם השוואה ישראל נמצאת במקום ה-30 עם ציון של 6.1.

קובה אינה מדורגת במדד ease of doing business, במדד ETI או במדד GCI.

¹⁶ מנתוני ה- EuroMonitor.

¹⁷ מנתוני ה- EuroMonitor.

המסחר עם ישראל¹⁸

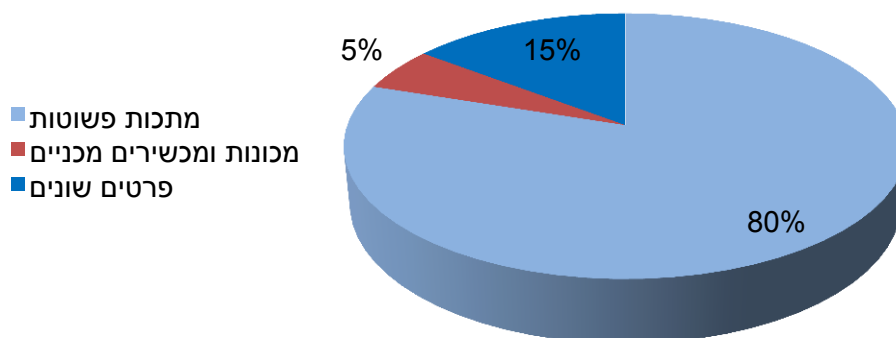
במהלך שנות ה-90 עבדו חברות ישראליות בקובה, ביניהן חברת BM Group of Israel אשר הייתה מעורבת בייצור סוכר וגידול פירות הדר בקובה, ומאוחר יותר שותפה של חברה מקומית בבניית פרויקט בנייני משרדים בהוואנה.

היקף הסחר של ישראל עם קובה עלה בשנה האחרונה מ-14.4 מיליון דולר ב-2009 ל-17.3 מיליון דולר ב-2010, גידול של 20%.

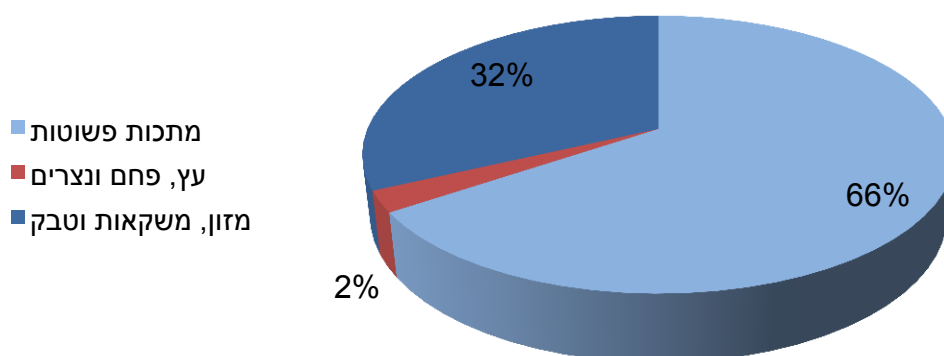
העודף המסחרי של ישראל מול קובה עלה מ-12.5 מיליון דולר ב-2009 ל-14.4 מיליון דולר ב-2010, גידול של 16%.

ישראל מייבאת מקובה בעיקר מתכות פשוטות (65% מהיבוא) ומוצרי מזון, משקאות וטבק (32% מהיבוא). ב-2010 ישראל החלה לייבא מקובה מוצרי עץ, פחם ונצרים בסך 35.5 אלפי דולר. להלן התפלגות היבוא מקובה לפי קטגוריות מוצרים:

התפלגות היבוא לפי הענפים לשנת 2009

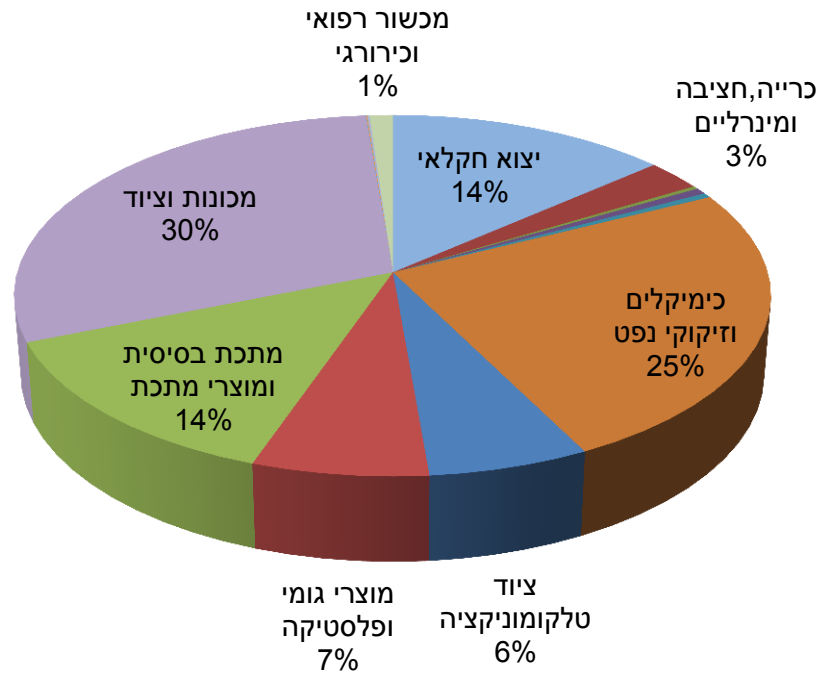
התפלגות היבוא לפי הענפים לשנת 2010

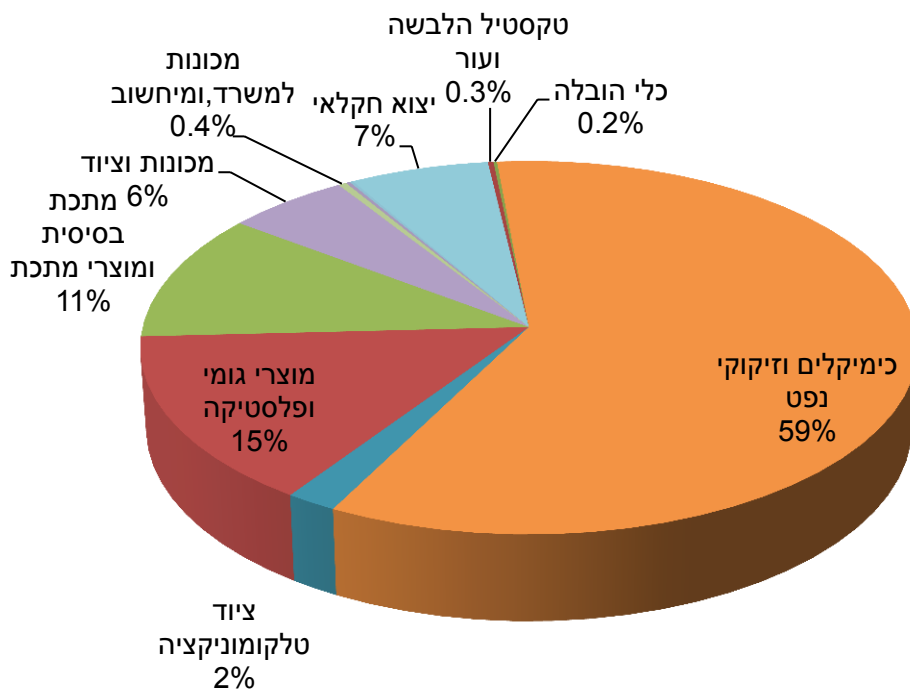
¹⁸ לפי מידע מהמכון לייצוא.

להלן התפלגות היצוא לקובה לפי קטגוריות מוצרים:

התפלגות היצוא לפי הענפים לשנת 2009

התפלגות היצוא לפי הענפים לשנת 2010

ניתוח ענפי הזדמנויות ליצואן

כללי

השוק הקובני נראה כשוק מלא הזדמנויות ליצואנים ומשקיעים, בעיקר בשל צרכי היבוא העצומים של המדינה, אך בשל המצב הכלכלי והפוליטי הייחודי בקובה הזדמנויות לייצואן הינן מוגבלות ותלויות ביצירת קשרים עם גורמי ממשל וחברות ממשלתיות, התמודדות עם בירוקרטיה ונטילת סיכון הקשור בבעיות האשראי שיש למדינה והמחסור הכללי בהון.

למרות שיצואנים מוזמנים לבקר בקובה על מנת ליצור קשרים לטובת עסקאות ייצוא הם לא רשאים להקים משרד מכירות מקומי או לעבור להתגורר בקובה באופן קבוע לפני שביססו לעצמם מעמד ברור בשוק. חברה יכולה למצוא מייבא מקומי ולחתום איתו על חוזה אחסון והפצה של מוצריה.

על מנת לקבל רישיון מיוחד להקמת משרד מייצג של החברה, יש להגיש את המסמכים המתאימים ללשכת המסחר של קובה. גם כשהחברה היא בעלת רישיון חל עליה איסור למכור או להפיץ בעצמה את המוצרים שלה – אלא רק ע"י סוכן מקומי.

הדרישות המינימאליות לרישום הן:

1) ותק של 3 שנים בכירות לקובה בנפח שנתי של חצי מיליון דולר.

2) הון של 50 אלף דולר.

3) 5 שנים של ניסיון מוכח בעולם העסקים.

במרבית המקרים המגעים מול חברות קובניות מתרכזים להתקשרות מול מקבל ההחלטות (אדם יחיד בגוף). תלות באדם ספציפי יכולה לקצר תהליכים אך יכולה גם להביא לדחיות רבות. הדבר שיש לתת לו תשומת לב מרבית היא האם התשלום יתקבל בזמן. לקובה יש דרוג אשראי נמוך מאוד ומעט מאוד מקורות מימון ולכן חיוני לבדוק את אופן התשלום שהצד הקובני מציע.

מומלץ לא לקבל תשלום בדולרים ולא להעביר את התשלום דרך בנקים אמריקאיים שכן אלו יכולים להחרים את הכספים. מכתבי אשראי מאושרים ע"י הבנקים רק אם לחברה יש מספיק ערובות ולכן יש לבדוק היטב את היקף הערובות שהגוף או החברה הקובנית מציעים.

ענפים פוטנציאליים

מוצרי מזון – בקובה קיים ביקוש עצום לייבוא מוצרי מזון מחו"ל כאשר חלק מהמוצרים הם: תירס, חיטה, אורז, בשר בקר, בשר עוף, כותנה ומוצרי עץ. הביקוש מורכב מביקוש מקומי מצד התושבים ומביקוש שבא לענות על צרכי ענף התיירות בקובה.¹⁹

מיכון חקלאי – קובה מנהלת כיום רפורמה כלכלית במהלכה היא מנסה לעודד את הייצור המקומי כתחליף ליבוא. היות ומוצר היבוא המרכזי של קובה הינו מוצרי מזון, ניתן להניח כי המדינה צפויה להשקיע משאבים רבים בפיתוח שוק זה. לשם כך קובה זקוקה למיכון חקלאי ומכונות עבודה כמו טרקטורים, אך גם מיכון כמו תחנות ומייבשי מזון המשמשים לתהליך עיבוד התוצרת החקלאית.

¹⁹ המידע מבוסס על פרסום של הגוף החקלאי AgriLife מטקסס לשיתוף פעולה מסחרי בין טקסס לקובה.

אופנה והנעלה – לאוכלוסיה המקומית בקובה יש ביקוש לא מסופק למותגי אופנה והנעלה מחו"ל בכלל ולמותגי אופנה והנעלה הפופולאריים בארה"ב בפרט. הם מודעים לשוק האופנה האמריקאי דרך קרובי משפחה שהצליחו לעבור לארה"ב, אך בשל הסנקציות הכלכליות כנראה שההיצע הינו מוגבל למדי.

תקשורת ו-IT – קובה השקיעה רבות בתחום התקשורת והאינפורמציה בשנים האחרונות ומחפשת שותפים מנוסים שיעזרו למדינה למסחר את תעשיית התוכנה.

תשתיות מים – אחת הבעיות בקובה היא איכותה הירודה של תשתית המים, על כן יותר מ-400 מיליון דולר נדרשים על מנת לשדרג את הצנרת של הוואנה הבירה בנוסף ל-1.2 מיליארד דולר עבור שאר חלקי המדינה²⁰.

²⁰ נתוני Euromonitor מ-2010.